

EU-årsöversikt 2025

Aktuellt i EU från ett östgötskt perspektiv

Aktuellt i EU 2025

Inledning

Beslut och händelser inom EU påverkar vardagen för invånarna i Östergötland. Därför bevakar Region Östergötlands EU-kontor händelseutvecklingen och beslut som fattas av EU för att se till så att de östgötska intressena värnas. Genom EU-årsöversikt erbjuds läsaren en inblick i de frågor som kommer diskuteras i Bryssel det kommande året som direkt eller indirekt påverkar östgötarnas liv. Årets upplaga har ett annat format än tidigare år, det beror på att EU byter mandatperiod men också på ett kontinuerligt utvecklingsarbete av årsöversiktens format.

EU:s nya mandatperiod

Generella förutsättningar

En kort tillbakablick på året som gått inom EU-politiken vittnar om en högst intensiv tid där val till Europaparlamentet och ett efterföljande byte av EU-kommission sticker ut särskilt. Intensiteten politiskt innebar dock, vilket är brukligt, ett mindre intensivt år innehållsmässigt. Antalet nya initiativ som presenterades under 2024 var mycket begränsat och fokus låg istället på att förhandla de förslag som redan presenterats. Vi ser nu fram emot ett 2025 där vi tror oss veta att en handfull förslag och initiativ kommer att presenteras samtidigt som förhandlingarna för flera tidigare initierade förslag, inte minst sådana med intresse för Östergötland, kommer fortsätta att förhandlas.

Förutsättningarna som vi går in i 2025 med är dock utmanande. Ekonomiskt är det en svår tid för EU där de två största ekonomierna, Tyskland och Frankrike, har det tufft och där den globala

konkurrensen ökar. Den geopolitiska situationen har gjort att frågor som tidigare inte varit prioriterade för EU, såsom säkerhet och försvar, nu står högt upp på agendan. Trots att antalet områden som EU förväntas vara verksamt inom ökar, gör inte EU:s ekonomiska resurser det. Detta har medfört en debatt om omfördelning av EU:s medel, och den lär fortsätta under kommande år. EU-kommissionen ska även presentera sitt förslag till en ny så kallad långtidsbudget under första halvåret. Detta blir utgångspunkten för förhandlingarna om vilka resurser EU kommer ha från år 2028 och framåt. Den nuvarande budgettiden är sju år men den kan eventuellt förkortas till fem. Med anledning av att den enskilt största budgetposten går till EU:s regionalpolitik, även kallad sammanhållningspolitiken, är dessa diskussioner och de kommande budgetförhandlingarna av yttersta intresse för EU:s regioner.

Strategiska agendan och politiska riktlinjerna

Inför den nya mandatperiodens start presenterade EU:s medlemsländer ett antal områden de vill fokusera på i EU-samarbetet under de kommande fem åren. EU-kommissionens nygamla ordförande, Ursula von der Leyen, presenterade kort därefter sina politiska riktlinjer för mandatperioden 2024-2029. Det finns många överlappningar mellan dokumenten där det mest framträdande är båda institutionernas fokus på konkurrenskraft. Denna aspekt är något som Sverige lyfte fram under sitt ordförandeskap våren 2023 och var också ett tema för den tidigare italienska premiärministern och Europeiska Centralbankschefen, Mario Draghi rapport. Förslagen i rapporten genomsyrar både de politiska riktlinjerna och de uppdragsbrev som EU-kommissionärerna fått som uppdragsbeskrivning för deras respektive ansvarsområde.

Förra mandatperiodens fokus på grön omställning får en något ny skepnad där det förväntas bli färre förslag på regleringar för att nå miljö- och klimatmål och fokus kommer istället vara på implementering av de lagar som man kommit överens om samt att främja den gröna sektorns konkurrenskraft.

Säkerhet och försvar är områden där institutionerna är rörande överens om att EU behöver ha en mer aktiv roll. Stödet till Ukraina efter den ryska fullskaliga invasionen ingår självklart här men även områden såsom beredskap vid hälsokriser, gemensamt arbete mot organiserad brottslighet samt koordinering för att säkra EU:s yttre gränser mot illegal migration. Även arbetet med livsmedelsproduktion kommer utgå från ett säkerhetsperspektiv för att trygga livsmedelsförsörjningen för EU-medborgarna.

Sociala frågor har fått ta ett visst steg tillbaka till förmån för konkurrenskraftsfrågorna på EU-nivån, men vi förväntar oss ändå aktivitet kring implementeringen av den sociala pelaren. Det förmodas också vara ett starkt fokus på att stötta länderna i att kunna erbjuda invånarna bostäder till överkomliga priser. Även denna fråga är ny på EU-arenan och har aktualiserats eftersom bostadssituationen är mycket svår i flera medlemsländer. Det har tillsatts en kommissionär med ansvar för frågan.

Rättsstatens principer och demokratifrågor lyfts slutligen fram som en prioritering där det finns ett behov av att inte endast jobba med att stötta länder globalt utan även fortsätta arbetet med medlemsländernas egen efterlevnad av principerna.

Sammanhållningspolitik

EU:s sammanhållningspolitik syftar till att främja territoriell, ekonomisk och social sammanhållning mellan EU:s regioner. Implementeringen av politiken genomförs främst genom de europeiska struktur- och investeringsfonderna och dessa programmeras och implementeras av regionerna. Medlen är mycket viktiga för att främja regional utveckling och för Östra Mellansveriges fem län (Östergötland, Sörmland, Uppsala, Västmanland, Örebro) uppgår stödet till drygt 200 miljoner SEK per år. Detta är mer än regionernas stöd från nationell nivå.

Sammanhållningspolitiken följer cykeln för EU:s långtidsbudget och vi är mitt i implementeringen av den nuvarande programperioden 2021-2027. Fokus på implementering kommer fortgå under 2025, samma år som EU-kommissionen ska lägga fram ett förslag om nästkommande långtidsbudget.

Förslaget förväntas presenteras i maj eller juni och kommer forma hur framtidens sammanhållningspolitik kommer att se ut. Sammanhållningspolitikens budget förväntas minska med anledning av att långtidsbudgeten ska täcka in fler prioriteringar än tidigare samtidigt som det inte finns aptit bland EU-länderna att öka medlemsavgifterna.

Diskussionerna inför presentation av förslaget kretsar kring ett antal olika aspekter:

- Ska samtliga regioner oavsett utvecklingsgrad även fortsättningsvis få stöd?
- Vilken roll kommer regionerna ha i programmering och implementering av sammanhållningspolitiken framöver? Det finns en tydlig centraliseringstrend där nationell nivå diskuteras få en större roll i framtidens sammanhållningspolitik.

- Vilka typer av insatser ska investeringarna gå till och under vilka förutsättningar?
- Det finns stor samsyn bland institutionerna att antalet EU-program bör minska men vilka program ska tas bort eller slås ihop?

Region Östergötland fortsätter att bedriva påverkansarbete gentemot EU-kommissionen och nationell nivå. På europeisk nivå

sker påverkansarbetet främst via Region Östergötlands medlemskap i nätverket CPMR. På nationell nivå sker påverkansarbetet gentemot regeringen via SKR:s arbete. När EU-kommissionens förslag presenterats kommer Region Östergötland tillsammans med andra likasinnade regioner inleda påverkansarbetet mot Europaparlamentet. Detta kommer ta avstamp i den politiskt beslutade positionen för Östra Mellansverige.

Hälso- och sjukvård

Flera av de lagstiftningsförslag på hälso- och sjukvårdsområdet som presenterats på EU-nivån under de senaste åren är aktuella att följa även under 2025. Det gäller exempelvis det europeiska hälsodataområdet där lagstiftningen är färdigförhandlad men där arbetet med att mejsla ut detaljerna fortsätter under året.

Ett annat område som varit högaktuellt under de senaste åren är den pågående revideringen av EU:s allmänna läkemedelslagstiftning. Denna process är relevant för Region Östergötland då de svenska förutsättningarna i stor utsträckning bestäms av EU-lagstiftningen. Förhandlingarna om Europaparlamentets position avslutades under våren 2024 medan medlemsländerna fortfarande förhandlar sinsemellan om rådets position. Region Östergötland har tillsammans med SKR och ett fåtal andra svenska regioner varit aktiva i att forma parlamentets och den svenska regeringens position. Under 2025 förväntar vi oss att rådet kommer hitta en kompromiss gällande sin position och att förhandlingarna mellan rådet och parlamentet kan påbörjas. Möjligheten att påverka utfallet i förhandlingarna bedöms nu vara mycket liten och de synpunkter som de svenska regionerna presenterat har fått ett bra genomslag både i Europaparlamentets och den svenska positionen. EU-kontoret kommer dock följa utvecklingen av förhandlingarna.

På läkemedelsområdet kommer EU-kommissionen under första delen av året presentera en ny lagstiftning specifikt för kritiska läkemedel. Lagstiftningen ska komplettera den reviderade

allmänna läkemedelslagstiftningen, men med fokus på att säkra tillgången på kritiska läkemedel för EU:s invånare. Denna lagstiftning kommer också vara av stor relevans för Region Östergötland och är prioriterad i EU-kontorets bevakning. Påverkansinsatser med SKR och andra regioner kan bli aktuella.

Under första delen av 2025 kommer en handlingsplan för cybersäkerhet i hälso- och sjukvården att presenteras. Den förväntas inte innehålla ny lagstiftning utan syftet förmodas vara att belysa frågan och erbjuda länderna rekommendationer och stöd i arbetet att upprätthålla god cybersäkerhet.

Övriga initiativ som den nya EU-kommissionen kommer att presentera någon gång under mandatperioden och som bedöms ha direkt relevans för Region Östergötland inkluderar en bioteknisk lagstiftning som kommer ha stort fokus på life science-området. En ny strategi för medicinska åtgärder ska även presenteras medan EU:s kemikalielagstiftning ska revideras och eventuellt förbud för PFAS ska utredas under de kommande fem åren. Dessa delar är relevanta utifrån Region Östergötlands arbete med hållbar upphandling och giftfri verksamhet. Ett fortsatt fokus på genomförande av EU:s cancerplan, stöd till länderna med att främja invånarens hälsosamma levnadsvanor och främjande av en god psykisk hälsa, särskilt bland barn och unga, har även utlovats. Vidare ska EU-kommissionen genomföra en enkät för att utröna sociala mediernas påverkan på psykisk hälsa.

Regional utveckling

Tillväxt

Satsningarna på konkurrenskraft genomsyrar de flesta av EU:s politikområden. Forskning och innovation ses som en av nycklarna för att stärka EU:s konkurrenskraft framåt. Särskilt viktigt är att skala upp de innovativa lösningar som tas fram och göra dem kommersiellt gångbara. Fokus för den nya kommissionären för nystartade företag, forskning och innovation, Ekaterina Zaharieva, riktas mot EU:s strategiska prioriteringar, banbrytande forskning och disruptiv innovation (nya produkter eller tjänster som konkurrerar ut befintliga aktörer). Med blicken mot att stärka den fria rörligheten för forskare, vetenskap och teknologi inom en så kallad femte frihet kommer en rättsakt om det europeiska forskningsområdet tas fram. För att skala upp innovationer anser EU-kommissionen att regelverket för små och medelstora företag (SME:s) behöver harmoniseras inom unionen. Detta föreslås uppnås genom att ta fram ett unionsöverskridande regelverk specifikt för små och medelstora företag.

Finansieringen för EU:s nästa ramprogram för forskning och innovation (FP10) ingår i arbetet med den nästkommande långtidsbudgeten. Utformningen och omfattningen av ett eventuellt tionde ramprogram spelar stor roll i diskussionen om EU:s konkurrenskraft.

Under 2024 genomfördes projektet EUforREAL tillsammans med övriga regioner i Östra Mellansverige. Projektet syftar till att växla upp regionernas engagemang på den europeiska arenan inom innovation. Region Östergötland, tillsammans med regionerna i Östra Mellansverige, har även fått stämpeln regionalt innovationskluster (RIV) inom cirkulär ekonomi, utfärdad av EU-kommissionen. Framtida RIV-utlysningar samt andra, för Region Östergötland i samarbete med övriga ÖMS-regioner och

Linköpings universitet, relevanta projekt och finansieringsmöjligheter på EU-nivå kommer vara av intresse för EU-kontoret att följa.

Klimat, energi, miljö

Under föregående mandatperiod stod de gröna frågorna i centrum för de politiska initiativen på EU-nivå. Den gröna given med "Fit for 55"-paketet gav oss bland annat ett utökat utsläppshandelssystem och nya regler kring byggnaders energiprestanda. Nu ligger fokus på EU:s konkurrenskraft, men det betyder inte att de gröna frågorna försvunnit. Fokus har skiftat från piska till morot, bort från nya hårda utsläppskrav och istället ett ökat fokus på att stötta den gröna industrin.

Inom de första 100 dagarna av den nya mandatperioden väntas EU-kommissionen presentera en ren industriell giv med fokus på minskade koldioxidutsläpp, rena teknologier och att främja investeringar i Europas rena industrier. En ny lagstiftning om den cirkulära ekonomin för att öka marknadsefterfrågan på sekundära råvaror och skapa en inre marknad för avfall som kan bli ett annat företags råvara kommer tas fram av den svenska EU-kommissionären Jessica Roswall. Ett av Östergötlands styrkeområden är cirkulär ekonomi, miljöteknik och resurseffektiva lösningar där cirkularitet och hållbarhet kan skapa både miljönytta och affärsnytta.

Trots att fokus har skiftat mot konkurrenskraftsfrämjande gröna investeringar försvinner inte den existerande lagstiftningen. EU-kommissionen kommer fortsatt arbeta med implementeringen av åtgärderna för att nå 2030 målet om en 55 procentig utsläppsminskning. Ett nytt delmål, om 90 procents utsläpps-

minskning till 2040, kommer föreslås av EU-kommissionen tidigt under mandatperioden. En följd av 2040-målet blir framtagandet av ett nytt klimatpolitiskt ramverk för att nå 90 procents utsläppsminskning.

På energiområdet avser EU-kommissionen anta en strategi för att öka investeringarna i energiinfrastruktur. Det kan röra sig om elnät, lagringsmöjligheter, energieffektivisering, digitalisering samt etableringen av ett nätverk av vätgasinfrastruktur. EU-kommissionen planerar också att se över regelverket kring europeiska elnät för att stötta dess utbyggnad. Region Östergötlands Energikontor arbetar bland annat med energisystemets omställning genom att samla energisystemets parter.

Transport

Under 2024 blev revideringen av förordningen om ett transeuropeiskt transportnätverk (TEN-T) klar. I förordningen återfinns Östergötland som en del i den transportkorridor som sträcker sig mellan Skandinavien och Medelhavet. Östergötland har även två identifierade urbana knutpunkter, Linköping och Norrköping, samt Norrköpings hamn som är en del av det övergripande nätverket. Även om förordningen är klubbad innebär inte det att arbetet med förordningen är klart. Nu ska förordningen implementeras och det är därför viktigt att EU-kontoret bevakar vilka krav i form av återrapportering och administration som kommer att ställas på de urbana knutpunkterna. EU-kontoret följer även de sista stegen i järnvägskapacitetsförordningen där EU-kommissionen och Europaparlamentet vill öka den europeiska koordineringen av tågägen och på så sätt främja långväga godstransporter. EU:s medlemsländer i rådet har däremot enats om en större grad av nationellt självbestämmande.

Som en konsekvens av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har försvars- och säkerhetsfrågor hamnat högt på agendan även inom transportområdet. Behovet av militär mobilitet och så kallade dual-use lösningar där infrastruktur kan användas för både civila och militära ändamål förväntas ta större plats i exempelvis utlysningar av finansiellt stöd till transportinvesteringar. De EU-medel som finns tillgängliga via Faciliteten för ett sammanlänkat Europa (CEF-transport) är i stort sett slut. Nya medel för transportinvesteringar kan först skjutas till när EU:s nästa långtidsbudget börjar gälla 2028. EU-kontoret kommer

under året fortsätta följa utformningen av framtida transportfinansiering.

Under den nyss inledda mandatperioden ska EU-kommissionen fokusera på digitalisering för att modernisera transportsystemet. Ett brett område som berör allt från det gemensamma säkerhets-systemet för järnvägar (ERTMS) till intelligenta transportsystem och smarta mobilitetslösningar. Givet Region Östergötlands roll som trafik huvudman för den regionala kollektivtrafiken kommer EU-kontoret, utöver generell bevakning, specifikt följa utarbetningen av en ny förordning som gör det möjligt för resenärer att köpa en biljett för hela sin tågresor i Europa med tillhörande passagerarrättigheter.

Socialpolitik/kompetensförsörjning

Sedan 2017 har EU haft en europeisk pelare för sociala rättigheter med tillhörande handlingsplan för att säkerställa EU-invärdarnas tillgång till bra jobb, rättvisa arbetsvillkor och en god balans mellan arbete och privatliv. I Ursula von der Leyen uppdragsbrev till kommissionär Roxana Minzatu framgår att handlingsplanen för den sociala pelaren ska uppdateras under 2025. Samtidigt ska även en ny pakt för att stärka dialogen mellan arbetsmarknadens parter presenteras under året. Bakgrunden är bland annat behovet av att säkerställa att den gröna och digitala omställningen sker på ett rättvist sätt för invånarna, med rimliga löner, bra arbetsförhållanden och goda möjligheter att ställa om till ett nytt jobb.

Att den arbetsföra befolkningen i EU har rätt kompetens är viktigt ur flera aspekter. I samband med den gröna och digitala omställningen förändras behoven på arbetsmarknaden. Att säkerställa rätt kompetens är således viktigt både för att EU:s befolkning på ett rättvist sätt ska klara den dubbla omställningen samtidigt som tillgången till kompetent arbetskraft stärker EU:s konkurrenskraft. Region Östergötland arbetar tillsammans med näringslivet, kommunerna och utbildningsanordnarna för att skapa en väl fungerande kompetensförsörjning i Östergötland. Under den kommande mandatperioden väntas flera förslag från EU-kommissionen för att se till så arbetstagare har rätt kompetens för behoven på arbetsmarknaden.

Vuxenutbildningar och livslångt lärande, yrkesutbildningar, erkännande av utbildningar och ökad kunskap om arbetstagarnas kompetenser är några av de områden som kommer tas upp i en ny strategi kallad *En union av kompetens*. EU-kommissionen ska även presentera en strategisk plan för STEM-utbildning (vetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik). Ett annat initiativ handlar om att säkerställa att kunskap från ett land erkänns i ett annat. Det kommer även presenteras en strategi för yrkesutbildningar samt ett fortsatt arbete på det europeiska utbildningsområdet för att harmonisera gemensamma tillvägagångssätt för kompetensutveckling och mobilitet i utbildningssektorn. Ett fortsatt arbete kommer ske inom ramen för kompetenspakten där arbetsgivare i viktiga industriella ekosystem uppmuntras satsa på kompetensutveckling och omskolning.

Kontakt

Du har precis läst den nionde upplagan av EU-kontorets EU-årsöversikt. Hör gärna av dig till oss om du vill ha mer detaljerad information eller hjälp att gå vidare med en specifik sakfråga som du kan ha nytta av i ditt arbete.

Isabelle Johansson

Kontorsansvarig
Region Östergötlands EU-kontor
isabelle.johansson@regionostergotland.se
Bevakningsområden: Hälsa- och sjukvård,
Folkhälsa, Sammanhållningspolitik.

Hugo Lindahl

Strateg EU-frågor
Region Östergötlands EU-kontor
hugo.lindahl@regionostergotland.se
Bevakningsområden: Tillväxt, klimat, energi
och miljö, socialpolitik och kompetensförsörj-
ning samt transport

Theodor Bjarnemar

Praktikant
Region Östergötlands EU-kontor
theodor.bjarnemar@regionostergotland.se

